

Vores fælles folkeskole med trivsel og faglighed

Skolelederforeningen
Danmarks Lærerforening
BUPL
Danske Skoleelever
Skole og Forældre

Vores fælles folkeskole med trivsel og faglighed

Folkeskolen er blevet en væsentlig del af den politiske debat. Som elever, forældre, pædagoger, lærere og ledere er vi naturligvis glade for den interesse, der vises folkeskolen. Samtidig er vi dog bekymret for den tro på kontrol og detailstyring, som kommer til udtryk i den politiske debat. Folkeskolen har hverken brug for nationalt fastsatte regler om offentliggørelse af test eller om udformning af forældrekontrakter. Folkeskolens udvikling skal bygge på saglig viden – ikke på snævre politiske ideologier.

Politisk konsensus om skolen og et tæt og respektfuldt samarbejde mellem myndigheder og skolens interessenter er et kendetegn ved de nationer, der klarer sig godt i en globaliseret verden, og det bør vi også satse på i Danmark¹. Samarbejdet om folkeskolens samlede virksomhed kræver tillid, åbenhed og dialog. Det gælder også samarbejdet mellem lærer, pædagog, elev og forældre om udbyttet af undervisningen og i skolens samspil med de kommunale og statslige myndigheder om rammer og resultater. Det er på den enkelte skole og i den enkelte undervisningssituation, kvalitetsudviklingen foregår.

Med dette oplæg vil vi bl.a. gerne forslå tiltag, der kan understøtte forældre, elever, lærere, pædagoger og ledere i deres forskellige roller og opgaver i den lokale dialog om skolens arbejde og resultater. En dialog, der skal sikre, at man på den enkelte skole – inden for de politisk fastsatte mål – kan fastlægge nye målsætninger til at blive endnu bedre.

Det danske samfund står overfor en række udfordringer. Det er skolens opgave at styrke samfundets mulighed for at ruste eleverne til at møde disse udfordringer. Eleverne skal fortsat opdrages til at blive engagerede samfundsborgere, de skal have et grundlag for hver især at få et godt og spændende liv, og de skal selvfølgelig lære noget. Skolens faglighed skal nu og i fremtiden være i top. Faglighed er evnen til at bruge sin viden i samarbejde med andre, til kreativt at anvende eksisterende viden på en ny måde samt at være god til at lære. Når eleverne undervises med henblik på at opnå den form for faglighed, smelter kundskaber og færdigheder sammen med elevens alsidige udvikling og trivsel.

Trivsel er en forudsætning for læring. Hvis vi ønsker en skole, hvor alle elever skal lære alt det, de kan – og gerne lidt til - så skal vi understøtte en skole, hvor både ansatte og elever trives. Langt de fleste elever trives godt i folkeskolen, men der er en mindre gruppe elever, som ikke oplever deres skoledag som god og tryk². Forskningen viser, at det med de rette rammer og et vedvarende fokus på trivsel er muligt at fremme større tryk på den enkelte skole.

Trivsel på skolerne skabes ikke af lovændringer. Det kræver derimod en fælles indsats fra alle, der har ansvar for folkeskolen. I dette oplæg beskrives fire områder, som skal prioriteres for at understøtte en fælles folkeskole med høj faglighed og trivsel.

Vi håber, at politikere i regering, folketing og kommuner vil gå ind i en konstruktiv dialog, så vi i fællesskab kan skabe holdbare løsninger til gavn for folkeskolen.

Anders Balle, formand for Skolelederforeningen

Anders Bondo Christensen, formand for Danmarks Lærerforening

Henning Pedersen, formand for BUPL

Vera Rosenbeck, formand for Danske Skoleelever

Benedikte Ask Skotte, formand for Skole og Forældre

¹ McKinsey &co: How the world's best-performing school systems come out on top, 2007

² Bjørn Holstein: Psykisk mistrivsel blandt 11-15-årige, Sundhedsstyrelsen 2011

1. Støj på læringslinjen

Indeklima

Skolelukninger og besparelser betyder, at tendensen i disse år er klar. Klasserne bliver større, så flere elever skal deles om den samme luft. CO₂-niveauet stiger – og der bliver for lidt ilt til den enkelte elev. Dette påvirker indlæringen i alvorlig grad. Forskere fra DTU skønner, at det for skoleelever kan være omkring 20 %³. Elever klager over træthed, hovedpine og koncentrationsbesvær. Det er således veldokumenteret, at god ventilation, ideel temperatur, god akustik og godt lys ikke kun har betydning for elevernes velbefindende og sundhed men også for, at eleverne får optimalt udbytte af den undervisning, der finder sted. Hertil kommer, at dårlige bygninger og manglende ventilationsstyring betyder, at skolerne har et enormt energiforbrug og tilsvarende højt CO₂-udslip, der skader miljøet for os alle.

Der er således mange gode grunde til at løse problemet én gang for alle. Elsparafonden har vurderet, at en investering i nye anlæg, der erstatter gamle og energislugende anlæg, vil være tjent ind på 5 – 7 år. Det vil skabe beskæftigelse nu – og da levetiden på et ventilationsanlæg er ca. 20 år, vil der på sigt være en betydelig besparelse.

Vi foreslår

- at staten afsætter en pulje på 1 mia. kroner, hvor kommunerne kan låne penge til investering i ventilation, akustik og lys i de kommunale folkeskoler og SFO
- at lånet er rentefrit og betales tilbage over 10 år

Ro og trivsel

60 % af eleverne siger, at der ikke er den nødvendige ro, når der undervises, og det går ud over indlæringen⁴. Det kan skyldes en uhensigtsmæssig fysisk indretning med manglende grupperum mv., men også dårlige rutiner og vaner.

En grundlæggende forudsætning for, at skolen kan fungere, er et stærkt fællesskab med regler, der er accepteret hos elever og forældre. Erfaringer viser, at det hjælper, når hele skolen har en målrettet og fælles indsats mod uro og anden uhensigtsmæssig elevadfærd, som eksempelvis mobning. Loven pålægger skolebestyrelsen at fastlægge et værdiregelsæt. Det bør ske i en proces, hvor skolens ledelse, lærere, forældre og elever afstemmer forventninger og ansvar, så alle kender de værdier og ordensregler, der gælder på skolen.

Vi foreslår

- at folkeskolens centrale parter udarbejder et inspirationsmateriale til, hvordan skolerne kan udvikle værdiregelsæt i en proces, der involverer alle børn og voksne omkring skolen

Undervisningsmiljøvurderinger

I 2001 blev det ved lov besluttet, at alle skoler – min. hvert 3. år - skal foretage en undervisningsmiljøvurdering af bl.a. sikkerheds- og sundhedsforholdene på skolen. Her 10 år efter lovens vedtagelse er det desværre under halvdelen af skolerne, der lever op til lovens bestemmelser om kortlægning, beskrivelse, handleplan og opfølgning samt offentliggørelse på skolens hjemmeside.

³ Forskere fra DTU i programmet "Testen", DR den 13. maj 2009

⁴ DCUMs termometertal 2009-10

Principielt er det stærkt problematisk, at børn ikke er omfattet af de samme regler som voksne, når det gælder sikringen af et sundt og godt miljø. Men en undervisningsmiljøvurdering, der giver et øjebliksbillede af elever og ansattes konkrete oplevelse af situationen, er et godt afsæt for en dialog på den enkelte skole og mellem skole og kommune om, hvor der skal sættes ind.

Vi foreslår

- at der etableres et konsulentkorps, der kan rådgive skolerne til et bedre undervisningsmiljø
- at skolernes vurderinger og handleplaner gøres til en del af de pligtige drøftelser mellem skoler og den kommunale forvaltning og indgår i kommunens kvalitetsrapport

2. Forældrenes betydning for skolen

Dialogen om elevernes læring og trivsel er centralt i skole-hjem-samarbejdet. Det gælder både i forhold til samarbejdet mellem klassens forældre og skolen og i forhold til samarbejdet om den enkelte elev.

Forældrenes opbakning til og aktive interesse for skolen medfører i sig selv forbedrede læringsresultater. Tillid og gode relationer mellem såvel skole og hjem - og hjemmene imellem - skaber de bedste rammer for alle elevers skolegang.

Dialogen om den enkelte elev har i dag som omdrejningspunkt skole-hjem-samtalen og elevplanen. Elevplanen er en del af den løbende evaluering af undervisningen. Den indgår som et vigtigt element i samarbejdet mellem hjem og skole, men der er behov for at udvikle disse elementer.

Erfaringerne med elevplanen viser, at der er behov for en revision af de centralt fastsatte regler, så der gives mere spillerum for skolebestyrelser, ledere, lærere og pædagoger til at igangsætte initiativer, der er mest hensigtsmæssige set ud fra den enkelte skoles perspektiv.

Vi foreslår

- at der udarbejdes inspirationsmateriale, der kan understøtte dialogen mellem skole og hjem, og som sætter fokus på, hvordan forældrene i et samarbejde med skolen kan medvirke til at styrke deres børns læring
- at der iværksættes et landsdækkende udviklingsarbejde, som omfatter udvikling af elevplan og skole-hjem-samtaler efter ovenstående retningslinjer, med henblik på at styrke elevernes læring og trivsel
- at der på grundlag af udviklingsarbejdets resultater udarbejdes forslag til ændringer i folkeskolelovens bestemmelser vedr. elevplaner og underretning af hjemmene om elevernes udbytte af skolegangen

Etablering af et samarbejde

Det er en speciel udfordring for skolerne at få etableret et godt samarbejde med de forældre, som skolen har svært ved at komme i dialog med. Disse forældre findes i alle samfundslag. Specielt over for denne forældregruppe er det vigtigt, at der gennem skole-hjem-samarbejdet etableres en fælles forståelse mellem hjem og skole af skolens opgave, og at der tegnes et fælles billede af eleven.

I denne sammenhæng er en anerkendende og støttende tilgang til forældrene vigtig. Skolerne mangler imidlertid redskaber til at få etableret en bedre dialog til denne forældre-

gruppe. Der eksisterer i dag ikke nogle forskningsmæssige anbefalinger af, hvordan skolerne kan etablere en bedre dialog til denne forældregruppe.

Vi foreslår

- at der iværksættes udviklingsforsøg på skoler, som kan øge vidensgrundlaget for, hvordan skole-hjem-samarbejdet kan styrkes i forhold til forældre, som skolen har svært ved at komme i dialog med i forhold til skole-hjem-samarbejdet

3. Lederens rolle og ansvar

Det er dokumenteret, at god skoleledelse er afgørende for, at skolen lykkes. Lederne skal i et samarbejde med skolebestyrelserne være værdisættende, og de skal udvikle strategier for skolens rammer og undervisningsmiljø i tæt samspil med alle skolens interessenter. De skal samtidig sætte den pædagogiske dagsorden. Skolelederen har initiativpligten og ansvaret for en meningsfuld dokumentation, der kan bruges som grundlag for fremadrettede evalueringer og dialog om skolens resultater på alle niveauer.

Det kræver en tilgængelig og nærværende pædagogisk ledelse, der er i løbende dialog med skolebestyrelse og personale om skolens konkrete opgaver. Det er gennem dialog, der skabes fælles ejerskab. Forskningen viser, at det giver bedre resultater end andre former for ledelse, men det kræver "ledelseskraft"⁵. Der er behov for, at der sker en prioritering af, hvilke opgaver der bliver pålagt skoleledelsen. Samtidig skal det sikres, at den enkelte skoles ledelsesteam har kompetencer og tidsmæssig mulighed for at løfte denne vigtige opgave.

Skoleledelsen er også skolens repræsentant udadtil, og skal tænke skolen ind i den kommunale kontekst, som den indgår i. Samarbejde og deltagelse i et netværk med forvaltningen og andre skoleledere vil give mulighed for erfaringsudveksling og vil kunne inspirere og styrke lederne i deres daglige pædagogiske arbejde på skolen. En professionsfaglig ledelse i forvaltningen understøtter et sådant arbejde. Hvis skoleledelsen både skal varetage udadrettede opgaver og udøve daglig synlig ledelse på den enkelte arbejdsplads, kræver det en styrkelse af den pædagogiske ledelse på skolerne.

Vi forslår

- at både Folketinget og kommunerne skaber mulighed for at styrke den pædagogiske ledelse på skolerne og i forvaltningen
- at kommunerne understøtter etableringen og dannelsen af netværk for ledere

Kompetenceudvikling

Skoleledelsen skal have en lederuddannelse, som giver den enkelte leder en relevant ledelsesfaglig og professionsfaglig kompetence, således at de kan indfri de krav, der stilles. Lederuddannelsen skal være opbygget i moduler, så den enkelte leder kan sammensætte et individuelt og målrettet uddannelsesforløb. Kompetenceudviklingen er ikke gjort med én lederuddannelse alene. Lederne skal tilbydes løbende kompetenceudvikling.

Vi forslår

- at kommunerne forligtes til at give skoleledere en relevant lederuddannelse
- at skolens ledere tilbydes kontinuerlig efteruddannelse som led i den løbende kompetenceudvikling

⁵ Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning: 11 forhold der fremmer elevernes læring

Målrettet rekruttering af skoleledere

Folkeskolerne står overfor en stor udskiftning i skoleledelserne. Halvdelen af lederne går i løbet af ganske få år på pension. I denne situation bliver det ekstra vigtigt at kunne rekruttere nye, dygtige ledere. Det er derfor en helt central opgave for kommuner og skoleledere at styrke indsatsen med at spotte og udvikle ledertalenterne til fremtidens folkeskole. Det er vigtigt, at alle tager et ansvar for at udvikle ledertalenter til folkeskolen og gøre det attraktivt for medarbejderne at blive ledere. De mange talenter, der har ambitioner om og lyst til at udvikle fremtidens folkeskole, skal have mulighed for at forberede sig ordentligt på opgaven.

Vi foreslår

- at kommunerne udarbejder en plan for, hvordan nye skoleledere kan og skal rekrutteres
- at projektet "Talent for ledelse – fremtidens folkeskole" gøres permanent

4. Lærerens rolle og ansvar

Kompetente lærere i alle fag

Mængden af viden om undervisning, pædagogik og relaterede fag vokser. Det stiller større krav til lærerne, når de skal anvende, vurdere og forholde sig kritisk til den nyeste forskning både inden for de enkelte fag og inden for det pædagogiske område. Vi ved, at lærerens fagdidaktiske kompetencer sammen med klasserumsledelse og relationskompetencer er afgørende for elevernes udbytte af undervisningen.

Hvis lærerne skal være optimalt rustet til at løse den komplekse opgave, som undervisningen er, kræver det fagdidaktiske kompetencer på "liniefagsniveau". Specielt i de fag, der har få timer i skolen, har det vist sig vanskeligt at opfylde dette.

Vi foreslår

- at en national efteruddannelsesindsats skal kombineres med en større bevidsthed på den enkelte skole om at anvende lærere med liniefag. For de fag, der har få timer i skolen, skal der gøres en særlig indsats for at styrke den enkelte skoles liniefagsdækning
- at et element heri er, at skolerne i højere grad skal kunne tilbyde valgfag, der matcher lærernes kompetencer

Faglighed

Den faglige samtale på skolerne skal styrkes. Undervisningsvejledere på den enkelte skole og ministerielle fagkonsulenter kan understøtte et fagligt miljø på den enkelte skole, hvor den seneste forskningsbaserede viden kan komme i spil i den faglige dialog. Det vil samtidig skabe grundlag for vidensdeling af god praksis i fagene på tværs af skolerne samt understøtte lærernes grundlag for en ensartet faglig vurdering af eleverne.

Vi foreslår

- at resurserne, der bruges på folkeskolen i centraladministrationen skal omfordeles, så der sker en massiv satsning på fagkonsulenter
- at der samtidig i den enkelte kommune og den enkelte skole sættes fokus på behovet for resursepersoner i de enkelte fag og fagområder

Undervisningsdifferentiering med klare mål

En god undervisningslektion er en lektion, hvor alle elever oplever, at de skal "stå på tæer" og bliver fagligt udfordret. Det er kernen i undervisningsdifferentiering. En forudsætning for dette er, at læreren på baggrund af de nationalt fastsatte undervisningsmål udarbejder konkrete læringsmål, der er tilpasset de enkelte elever og elevgrupperes aktuelle niveau.

Målene for undervisningen skal være klare for den enkelte elev. Forældre skal have indsigt i og mulighed for at drøfte de konkrete læringsmål, som deres barn arbejder efter i forhold til de undervisningsmål, der er fastlagt på det pågældende klassetrin.

Vi foreslår

- at der udarbejdes et materiale med eksemplarisk brug af undervisningsdifferentiering i forskellige fag og klassetrin
- at der som en del af materialet fokuseres på, hvordan de fastlagte politiske undervisningsmål bliver til dynamiske læringsmål for den enkelte elev

Opbakning og tillid

Det er i det personlige møde med den enkelte elev, at læreren tager ansvar for elevens udvikling og læring. Skolen og den enkelte lærers mulighed for at leve op til dette ansvar er afhængig af opbakning og tillid både fra elevens forældre, men også fra hele samfundet – herunder politikere, erhvervsliv og det øvrige uddannelsessystem.

Tillid og opbakning kræver en fælles forståelse af folkeskolens formål og faglighed. Der må altid være plads til en drøftelse på den enkelte skole og i den enkelte kommune om opgaveløsningen, men det er ødelæggende for folkeskolen at være politisk kampplads.

Vi foreslår

- at der for at fremme opbakningen til den fælles folkeskole etableres en bred folkelig debat om folkeskolens formål og faglighed
- at der på baggrund af debatten udarbejdes en landspolitisk konsensus, der rækker mange år frem

Folkeskolen et fælles ansvar

Som elever, forældre og ansatte i folkeskolen påtager vi os alle et ansvar for en god folkeskole. En udvikling af vores fælles folkeskole kræver, at vi sammen med de ansvarlige i kommuner og i Folketinget skaber holdbare løsninger. Vi håber, at dette oplæg kan være grundlag for en konstruktiv og fremadrettet dialog.